

METİN AND, *Culture, Performance and Communication in Turkey*, Tokyo 1987, xii + 221 sayfa. Yayınlayan: Tokyo Üniversitesine bağlı Institute for the Study of Languages and Cultures of Asia and Africa (ILCAA). Performance in Culture adlı dizinin 4. kitabı.

Türk kültürü evreleri üzerine yıllardan beri ardı gelmeyen bir gayretle eğilen M. And, tarihin en eski çağlarından başlattığı Türk âleminin kültür evrelerini Atatürk çağına kadar getirmekte ve her bir alanı aynı yetkiyle incelemektedir. Bu tarz çalışmanın hazırlıklarına çok önceki yıllarda başlayan sayın müellifin engin kitap bilgisi ve merakı kendisine büyük bir avantaj sağlamaktan başka, yabancı dilleri çok iyi bilip o dilde eser vermesi, çalışmalarını daha geniş boyutlara ulaştırmaktadır. İlim âleminde öne sürülen yeni bir tezin Türk kültürü içinde kabul edilmesi kadar, uyumlu olamayacağı ispat edilerek red edilmesi de sık karşılaşılan bir husustur. Bu son kitabı sayesinde yazar Türk âlemini Japonya gibi bu çalışmalara yeni katılan bir ülkede gerçekleştiriyor.

Japonya denilince akla hemen teknoloji gelir. Uzakşarkın bu çalışkan insanları ham-madde ve yiyecek için duydukları gereksinmenin büyük bir kısmını ithal yolu ile giderdikleri için çağımızda akıl almaz bir hız ile çalışırlar. Bu çalışkanlıklarını son yıllarda bilim ve kültür alanlarına yaptıkları yatırımla ileri götürmek istemektedirler. Geçen yüzyıllarda Avrupa dünyası olağanüstü bir performans gösterip dünya üzerine yayıldığı zaman bunu kültür alanındaki etkileri ile de tamamladı ve ekonomik gelişmesine paralel olarak bilimsel çalışmalarına ağırlık verdi. Avrupalılar bu başarılı çalışmalarının meyvelerini geçen yüzyılda toplamağa başladı. Günümüzde ise bir ülkeyi kısa bir süre içinde tanımak için gerekli kaynaklar her zaman için ellerinde hazırdır ve bu çalışmaları istedikleri an ileri götürebilirler. Böyle bir yöntemi son yıllarda benimseyen Japonya, Türk dünyasına en sıcak yaklaşacak az sayıdaki devletlerden birisidir. Zira Türkçe ile Japon dili arasındaki yapı benzerliği çok yıllar önce dilcilerin dikkatini çektiği için, kıymetli yayınlar yapılmıştı. Şimdi ise, Japon bilim çevreleri Türk âleminin çeşitli yönleri üzerinde çalışan uzmanların yetişmesine katkıda bulunmakta ve ayrıca ülkemizden birçok dizi bilim ve fikir adamı çağırılmaktadır.

Elimizdeki kitap bu tarz bir işbirliğinin ürünüdür. Bir süre Japonya'da kalan araştırmacı, eserini bu ülkede yayınlamakla, hem bu ülke hem de İngiliz dilini konuşan ülkelerde kültürümüzün bir geçmişini gözler önüne sermekten başka şimdiki durum hakkında da bilgi sahibi olmalarını sağlamıştır. İngilizce yaptığı bir dizi yayın sayesinde çok daha önce de kendisine tartışmasız bir yer edinmiş olan müellifin, çalışmalarını şimdi düzenli bir eser içinde vermesini ne kadar kutlasak azdır.

Eser üç ana başlık altında ele alınmıştır. İlk bölümü 'Performance in Culture' adı altında dörde ayrılır. Sıra ile en eski Türk kültürü döneminde başlayıp, müellifin detaylı olarak zaman zaman işlediği Anadolu Yerel Kültürü (s. 29-49) ve sonradan İslâm ve Batı kültürlerinin etkisi üzerinde durulmuştur. Her bir konu üzerinde yetki ile kalem oynatmış araştırmacının bu geniş konuyu sınırlı sayfa içinde özetlemesi kendisine ait bir başarıdır. İkinci bölüm 'Four Performance Traditions' ana başlığı altında halkbilim ve onun etkisi olan geleneklere tahsis edildikten başka, yakın bir zamanda kitap haline getirdiği Osmanlı Şenliklerindeki kültürel etkinlikler ve Batı etkisi üzerinde durmuştur. Sayın M. And, halkbilim

çalışmalarının bir Türk kültür potansiyelini incelemede ne kadar kaçınılmaz olduğunu evvelki çalışmalarında açıklamıştı. Oyunlarda, dinî âyin ve törenlerde, halk hikâyelerinde bulunan yaratıcı gücün hangi yeteneklerden kaynaklandığı ve ne tarz kültür kalıntılarından kaynaklandığı üzerinde her zaman duran araştırmacı, bazan çağdaş benzerler üzerinde veya benzer bir halk ürününde etkiyi de aramayı ihmal etmemektedir. Dede Korkut destanlarından başlayıp en geç döneme kadar gelen bu kültür aşamasının yarattığı etkinliğin yabancı kaynakların karşılaştırılması suretiyle değerlendirilmesi çok az kişi tarafından yapılmıştı. Eserin en son kısmı iletişim olayına ayrılmıştır. Gazete ve bir süre sonra da sinema ve televizyon sayesinde Türk geleneksel yapısında derin değişimler meydana gelmiş ve her türlü değer yargıları temelden derin değişiklikler içine girmişti. Müellif bu aşamanın da özellikleri üzerinde durup kültürel değişikliğe dikkati çekerken, çağdaş değişimler esasında neler olacağı üzerinde ihmalkâr davranmıyor.

Eserin her bir bölümü için ayrı kaynakça hazırlandıktan sonra, bir de en sonunda verilmiştir. Bilhassa müellifin Batı dillerinde yazdıklarının geniş bir listesinin bulunması dolayısıyla bu kısım Türk kültür tarihçilerinin her zaman için istifade edecekleri bir klavuz olacaktır. Müellifin yıllardan beri sürdürdüğü çalışmalarının geniş bir kısmını yansıtan bu kitap, gene de kendisinin bu alanda söylediği son söz değildir. Her zaman yılmayan bir çalışma temposu içinde yeni başlayan araştırmacıdan daha büyük bir heves ve canlılık içinde çalışan M. And'ın bu kitaptan daha hacimlisini yakın bir gelecekte ortaya çıkaracağını beklemekteyiz, kitaplıklarımız bunu beklemektedir.

DOÇ. DR. MAHMUT H. ŞAKİROĞLU